

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslani knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoltijo pošiljati (frankirani) uredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa upravištvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Poziv slovenskim učiteljem. — O нравно-verski vzgoji v ljudski šoli. — Marka Fabija Kvintijana govorniški pouk. — Šolstvo v Rusiji. — Hišna goba. — Slovniški pogovori. — Dopisi. — Razne stvari. — Inserati.

Poziv slovenskim učiteljem!

Tovariši! Letošnje leto praznuje Nj. Veličanstvo presvitli cesar Franc Jožef I. 40letnico svojega slavnega vladanja. Vsa Avstrija se podviza z dobrodelnimi in drugimi čini praznovati ta veseli dogodek. Dežela tekmuje z deželo, društvo z društvom, stan s stanom. Zato pa tudi mi ljudski učitelji, ki smo v prvi vrsti poklicani v srcih naše mladine, nadi prihodnosti, gojiti in netiti brezmejno ljubezen do našega preslavnega vladarja in vladarske hiše, ne smemo zaostati. Osnujmo si v vedni spomin tega redkega in srečnega praznika društvo, katero bo najbolj ugajalo intenciji premilostljivega, predobrotljivega našega vladarja, namreč „privatno podporno društvo slovenskih učiteljev“.

Resnica je, da mi ljudski učitelji nikakor nismo posebno obdarovani s posvetnim blagom, nego da nam je treba pametno in varčno ravnati, ako hočemo z našimi dohodki pošteno, t. j. stanu primerno živeti. Ako pa je z famijlo to že pri rednih razmerah težavno, koliko ozbiljnější postane še le položaj, ako se v hišo prikrade bolezen ter se je bati za rednika družine. V koliko slučajih zabrede družino v stiske in nadloge!

Tudi preseljevanje učiteljev napravi nered v njegovih računih. Ne le, da ono (posebno z družino) mnogo stane nego, položaj učitelja v novem kraju postane tem težavnejši, tem neprijetnejši, ker mora dostikrat še prav dolgo na svojo na novo mu odkazano plačo čakati.

Potrebno in koristno bi toraj bilo društvo, katero bi učitelja podpiralo, kadar ga tare bolezen, ga odškodovalo, kadar se seli.

Zraven teh podpor, imelo bi pa društvo še drug blag namen! Že navadna šega tirja, da spremljamo do voza prijatelja, kadar se odpravlja na dolgo pot, tem bolj moramo skazati to čast in ljubezen tovarišu, kateri se na večno loči od nas s tem, da ga ne le kolikor mogoče mnogoštevilno spremljamo do kraja večnega počitka, nego da mu preskrbimo stanu primeren lep pogreb. S tem ne bomo le skazali dragemu umrlemu tovarišu zadnjo ljubav, ulili v žalujoče srce njegovih zaostalih sladko tolažilo, nego častili se bomo tudi sami, častili bomo svoj stan.

Vem, da marsikateri naših častitih tovarišev in tovarišic ne potrebuje nikakoršne ptuje (!) pomoči, a vendar se obračam tudi do onih s prošnjo, da pristopijo k našemu društvu, kajti tu posebno velja vzvišeno geslo našega pre-svitlega cesarja „viribus unitis“; tu lahko najlepše pokažemo našo bratovsko ljubezen, našo stanovsko vzajemnost! Podpirajmo drug drugega! Pomagajmo si sami! Ker bo denar vsakako dobro naložen, ker bo vsakdo imel svoj dobiček od njega, idimo krepko na delo ter ustanovimo si društvo, na katerega praporju bodo ponosno bliščali besedi

„učiteljstvo sebi!“

* * *

Da p. n. tovariši in tovarišice lažje razvidijo namen in delovanje namero-vanega društva, dovoljujem si tu navesti glavne točke njegovih pravil ter „fantaziračun“ za eno društveno leto. Evo ga!

Račun

privatnega podpornega društva slovenskih učiteljev.

Od 1. januarija 189. do 1. januarija 189..

Glavnice.

700 učiteljev-údov á 10 gld. ustanovnine¹⁾ . . . . . 7000 gld.

A. Dohodki.

a) 4 $\frac{1}{2}$ % obresti od 7000 gld.²⁾ . . . . . 315 „

b) Letni donesek vsakega uda á 1 gld.³⁾ . . . . . 700 „

Skupaj . . . 1015 gld.

B. Stroški.

a) 80 bolnikov, počez vsak 15 dni bolan á dan 50 kr.⁴⁾ . . . 600 gld.

b) Odškodnina pri selitvah društvenikov in sicer:

ako se preseli 5 — 25km daleč dobi 5 gld.

„ „ „ čez 25km „ „ 10 „

Recimo 40 selitev na leto počez 6 gld.⁵⁾ . . . . . 240 „

c) Godba itd. pri pogrebih;⁶⁾ 5 umrlih na leto á 20 gld. . . . . 100 „

č) Opravnina, poštnina i. dr. . . . . 50 „

Skupaj . . . 990 gld.

¹⁾ Vsak ud plača pri vstopu v društvo 10 gld. ali naenkrat ali v letnih obrokih, to pa vsaj do 20. decembra istega leta. — Ker bi se tu sem prišteli tudi darovi raznih oseb, dež. zborov, hranilnic, posojilnic, legati premožnejših údov in drugih učiteljskih prijateljev, čisti dohodki koncertih priredjenih v ta namen, 50% čistega dohodka raznih učiteljskih društev itd. narasla bi glavnica za precejšnjo vsoto, a s tem tudi spodaj (sub a) naznačeni dohodki.

²⁾ Obresti dale bi se s posojili na hipoteke, z nakupom državnih papirjev i. dr., vsaj na 5% vzvišati.

³⁾ Vsak ud plača na leto 1 gld. društvenine.

⁴⁾ Bolezen potrdi ali zdravnik, ali nadučitelj ali načelnik krajnega šolskega sveta. Bolezen računati se tedaj, ako bolnik ne more službe opravljati. Za bolezen pod 10 dni se (vsaj v začetku društva) ne izplača nič. Čez 30 gld. letne podpore tudi ne dobi nihče.

⁵⁾ Udi brez večje embalaže (n. pr. neoženjeni) dobé le polovico teh zneskov.

⁶⁾ Za druge stroške v bolezni in pri pogrebu velja pri nas na Štajerskem sledeče: „Wenn der letzte, von einem in activer Dienstleistung verstorbenen Mitgliede des Lehr-

Ako se toraj dohodki	1015 glđ.
primerjajo s stroški	990 "
ostane v blagajnici	25 glđ.

kateri se prištejejo k glavnici.¹⁾

To je toraj v glavnih potezah namen in delovanje društva, kojega ustanovitev sem predlagal pri zboru celjskega učiteljskega društva, dne 29. decembra m. l. Društvo je ta moj predlog enoglasno sprejelo ter mi za osnovanje pravil in nadaljno začasno delovanje volilo g. Fil. Koderman-a, nadučitelja ter hišnega in zemljišnega posestnika na Frankolovem pri Vojniku in g. Logar-ja učitelja v Trbovljah v sodelovanje ter dovolilo, da se ta odsek po potrebi tudi z eksperti drugih stanov pomnoži.

Kakor hitro se oglasi potrebno število údov,²⁾ sestavila in predložila bi se natančna pravila ter začelo se delovanje. V ta namen moral bi vsak ud najpozneje do 20. decembra 1888 vplačati svojo vstopnino, da bi se pravočasno naložilo v kako hranilnico. Leta 1889 ležal bi denar v hranilnici ter dal obresti, s 1. januarjem 1890 pa bi se začelo redno delovanje.

Vojnik pri Celju, dne 10. januarija 1888.

Anton Brezovnik,
učitelj ter hišni in zemljišni posestnik.

O nravno-verski vzgoji v ljudski šoli.

Piše Ivan Fon.³⁾

Namenjen sem o prav kočljivem vprašanju pisati, namreč o nravno-verski vzgoji v ljudski šoli. Kočljivo je to vprašanje, in ne trdim preveč, če rečem, da še ni rešeno. Temu se ne smemo čuditi, kajti reč je prav težavna, težavna zarad tega, ker se moremo pri reševanju tega vprašanja ozirati deloma na dušeslovje (psihologijo), deloma na vzgojeslovje (pedagogiko). Sicer je res, da se šolski zakoni vseh držav posebno ozirajo na nravno-versko vzgojo in prva točka avstrijskih postav za ljudske šole se glasi: „Ljudska šola ima nalogo, mladino npravno-versko vzgojevati itd.“

Naša naloga sevéda ni preiskavati, če se učiteljem sredstva podajajo, da ta smoter dosežejo; če se jim zadosti razjasni, kako ta smoter doseči. Toliko

standes bezogene anrechenbare Jahresgehalt 700 fl. nicht überstieg und der Nachlass zugleich nicht hinreicht, die Krankheits- und Leichenkosten zu bestreiten, gebührt der Witwe und den Kindern des Verstorbenen ein Viertel jenes Jahresgehaltes als Conductquartal. (Zakon od 4. febr. 1870, § 73).

¹⁾ Ako bi se sčasoma število údov, glavnina in sploh dohodki povekšali, vzvišale bi se umevno tudi razne podpore.

²⁾ V ta namen Vas blag. gospod vljudno prosim, da mi blagovolite vsaj do 15. aprila t. l. naznaniti, koliko údov bi bilo v Vašem okraju. Denar bi se potem pošiljal ali g. Kodermann-u ali pa podpisanemu.

³⁾ Mi se sicer ne strinjamo popolnoma z nazori č. g. pisatelja v tem prašanju, a ker spoštujemo tudi nasprotno prepričanje, smo tem raji dovolili pričujoči razpravi prostor v „Pop.“, ker upamo, da se to vprašanje prilično vtegne še tudi od druge strani osvetliti. Uredn.

pa je jasno, da se morajo na prvo točko vse druge postavbe in naredbe za ljudsko šolo ozirati, da mora biti smoter ljudske šole (prva točka) solnce, okoli katerega se vse druge točke, kakor zvezde sučejo. Na smoter ljudske šole se morajo opirati vse naredbe in postavbe o veronauku, o zgodovini, posebno pa o berilih, sploh o vseh strokah, ki se v ljudski šoli predavajo. Če bi se vedno in vedno na smoter gledalo, ne prihajali bi iz naših šol oportunisti, ampak značaji; ne tožilo bi se (in bodimo odkritosrčni, pritožba je opravičena), da naša šolska mladina zlasti v večjih mestih vedno bolj in bolj sirova postaja.

Če učitelj vedno le realije tira, in nič drugega, kakor realije, če zamudi pri obravnavi posameznih beril na pravno stran se ozirati, potem se ne bomo čudili, če se tožbe množijo, da ljudska šola svojega smotra ne doseže. Nravno-verska vzgoja je sedaj sicer težja postala, odkar družbinsko življenje v npravnem oziru hira; pri vsem tem bi se dalo več doseči in učiteljem ne morem dosti toplo priporočati, naj se na smoter ljudske šole, na prvo točko šolskih postav prav pridno ozirajo, naj mislijo na sredstva, kako bi se dale razne nedostatnosti v tem obziru odpraviti. Vprašanje o npravno-verski vzgoji je premišljevanja in truda vredno, kajti vsak človek je le toliko vreden, kolikor je vreden njegov značaj. Vse druge njegove prednosti, duševne in telesne, véde, znanosti itd. so le pogojno kaj vredne; npravni značaj pa se mora brezpogojno ceniti.

Že zgorej sem omenil, da je vprašanje o npravno-verski vzgoji prav težavno. Filozofi še v tem nise edini, ali se more na npravno-verski razvoj značaja vpljivati ali ne; nekateri to vprašanje zanikujejo. Naravno je, da je od odgovora na to vprašanje cela npravna vzgoja odvisna. Od odgovora na to vprašanje so pa tudi sredstva pri npravno-verski vzgoji odvisna. Nekateri pedagogi trdê, da ima duša tako dobre lastnosti prirojene, da ni treba vzgojenca vzgojevati. Ti učenjaki tajijo tedaj, da bi bil človek npravno-verne odgoje potreben. Koliko je na tej trditvi resničnega, vejo g. čitatelji sami. Drugi zopet trdê, da so človeku lastnosti (dobre ali slabe) prirojene in da se te lastnosti tudi pri najskrbnejši odgoji ne dajo odpraviti. Ti učenjaki tajijo tedaj, da bi se človek odgojevati mogel. Kako se ima tedaj ta reč? Ali se more npravni značaj prigojiti?

Že Sokrat se je bavil s tem vprašanjem in našel je, da je vsaka čednost véda, in ker je čednost véda, more se prigojiti. Pa videli bomo, da je čednost več, kot véda, in vsakdanje življenje nas uči, da se čednost, npravni značaj ne da prigojiti. Mislimo si več otrok od enih in istih starišev, vsi se v eni in isti šoli od enega vzgojitelja vzgojujejo. Kaj bi moralo iz tega slediti?

Da imajo vsi eden in isti značaj, da so v npravnem obziru vsi ednako dobri ali ednako slabi. Ali je pa to res? Nikdar ne. Prvi je more biti dober, drugi precej dober in tretji mogoče že slab (v npravnem obziru namreč). Vsak učitelj ima tudi priložnost opazovati, da so njegovi učenci, ko so dorašeni, različni v značaju, različni v npravnem obziru. In vendar je na vse ednako vpljival, kar se tiče učenja in vzgleda.

Ti primerljeji zadostujejo, da se prepričamo, da se čednost ne da prigojiti. Čednost ima svoje korenine v notranjem življenju človeškem in iz teh korenin priraste cvet in sad vsaktere čednosti. Čednost je najbolj svobodna; čednost postane le po svobodi čednost. Čednost ni kaka véda, ampak ona je

celo duševno življenje v svojem zdravju in v svoji moči in to življenje vpljiva na človeško mišljenje in delovanje. Po vzgoji postane odgojenec lahko učen, nezmisel bi pa bila, ko bi kateri odgojitelj obljubil, da bo njegov učenec v nravnem obziru čednosten, ali celo pobožen. Edino, kar moremo v nravni vzgoji storiti, je, da gledamo in skrbimo, da dobro, ki je že v odgojencu, ne pogine, in da se nravno slabo, ki je že tudi v njem, ne razširja, ne ukorenini. To nravno vzgojo bi tudi lahko posredno nravno vzgojo imenovali. Drugič lahko vpljavamo na značaj odgojenčev tako, da se mora njegovo zunanje delovanje vedno po trdnih pravilih ravnati. Ta pravila imenujemo tudi disciplino v ožjem pomenu. Tretjič vpljavamo lahko neposredno na notranje življenje odgojenčeve, da v njem ideje obujamo in oživljamo; v idejah pa so korenine za moralčno mišljenje in delovanje.

Kaka je duša v nravnem obziru pri rojstvu, s tem vprašanjem se je bavil tudi Kant. On pravi: „Človek ni od narave moralčno ne dober, ne slab; kajti po naravi on ni moralčno bitje; vendar se lahko reče, da ima že izvirne nagne k vsem hudobijam, in ti ga k slabemu napeljujejo, če ravno mu pamet nasprotno svetuje.“

Ta nagon k slabemu se javlja pri nekaterih bolj, pri drugih manj. To je ravno od individualnosti posameznega človeka odvisno. Človeška duša pri rojstvu se da prav dobro s semenom primerjati. Tudi seme ima že v sebi deblo, veje, korenine itd., razven tega ima to lastnost, da se pod ugodnimi pogoji lahko razvije v drevo, ali sploh v kako rastlino in sicer na vsak način v določeno drevo, v določeno rastlino. Iz bukovce ne bo nikdar postala gruška, če seme in drevesce še tako umno in umetno gojimo. Ravno tako mora tudi s človeško dušo biti; tudi njej je neka individualnost v nravnem obziru prirojena in te individualnosti ne more nobena vzgoja zbrisati. Nekateri otroci so že od rojstva bolj k dobremu, drugi bolj k slabemu naklonjeni. Od tod tudi žalostna, vendar resnična prikazen, da ostanejo nekateri otroci pri najskrbnejši odgoji v nravnem obziru slabi; drugi pa, ki se niso tako dobro odgojevali, jih v nravnosti nadkriljujejo. Vzgoja tedaj ni vsemogočna, kakor trdijo tisti psihologi in pedagogi, ki mislijo, da je duša človeška pri rojstvu „tabula rasa“. (Locke, Benecke itd.) (Dalje sledi.)

Marka Fabija Kvintilijana govorniški pouk.

Iz latinskega jezika preložil prof. Fr. Brežnik.

(Dalje.)

Poglavje 7.

O pravopisu.

Sedaj, ker sem pravila o govorjenju vže razkladal, bo treba povedati, česa se je treba pri pisanju držati, kar Grki *ὀρθογραφία* zovejo, mi pa je imenujmo znanost pravega pisanja. Ta umetnost ne obstoji v tem, da vemo, iz katerih črk vsak zlog obstoji (kajti to je za jezikoslovca premalenkostno), ampak kaže po mojem mnenju vso bistrournost v dvomljivih slučajih. Akoravno je prav neumestno na vsaki dolgi zlog tudi strešico napraviti, ker so premnogi po na-

ravi one besede, ki se piše, sami poznatni, potrebno je vendar v časih, ker taista črka, kakor je, kratka ali dolga, drugačen pomen dobi; tako naglas določi, pomenjali malus drevo ali zlobnega človeka; palus¹⁾ znamenjuje kaj družega, če je prvi zlog dolg, kaj družega, če je drugi; in ako je taista črka v nominativu kratka, v ablativu pa dolga, nas mora večkrat to znamenje opomniti, na kateri sklon izmed obeh naj mislimo. Enako so sodili, da je treba tudi na te razločke paziti, da se predlog *ex*, če sledi glagol *specto*, s črko *s* pri drugem zlogu, če pa *pecto*, brez nje piše. Tudi na ta razloček so mnogi gledali, da *ad* kot predlog črko *d*, kot veznik črko *t* dobi; ravno tako, da se *cum*, če znamenjuje čas, s *q*. če spremstvo, s *c* in sledečima dvema črkama piše. Še bolj nerodno kakor to je drugo, tako n. pr. da mora *quidquid e* kot četrto črko imeti, da ne bi morda dvakrat vprašali; in da se mora *quotidie* pisati, ne *cotidie*, da toliko pomeni kakor *quot diebus*.

Pa tudi te bedarije so vže zginile. Navadno se vpraša, ali ugaja, da se pri pisanju predlogov pazi na glas, katerega v zvezi imajo, ali tistega, katerega imajo brez zveze, če n. pr. rečem *obtinuit*, zahteva namreč izvod na drugem mestu črko *b*, ušesa pa bolj *p*; enako *immunis*, kajti prvotna oblika se vsled glasu sledečega zloga izpodrine in z dvojim *m* znami. Tudi pri ločitvi besedij je paziti na to, ali naj se srednji konsonant prejšnjemu ali sledečemu zlogu priklopi; beseda *aruspex* n. pr. *bo*, ker se drugi del iz *spectare* izvaja, črko *s* tretjemu zlogu dala; *abstemius* prvemu pusti *a*, ker je beseda sestavljena iz *abstinentia* temeti (upijanljiva pijača). Kajti *k* se menda v nobeni besedi ne sme rabiti, če ne tam, kjer je znamenje, tako da sam stoji. Tega pa zarad tega nisem prezrl, ker nekateri to črko za potrebno držijo, kolikorkrat *a* sledi, dasi je črka *e*, ki se da pri vseh vokalih rabiti.

Pa tudi pravopis je od navade odvisen in je bil vsled tega dostikrat spremenjen. Kajti one starodavne čase preidem, v katerih je bilo manj črk in sedanjim našim niso bile podobne in je bil tudi njihov pomen drugačen, kakor pri Grkih črka *o*, ki se je rabila v časih dolga in kratka, kakor pri nas, v časih za zlog,²⁾ katerega z imenom izražuje; tako je bil starim latinskem besedam premnogokrat na koncu *d* pridejan, kar se razvidi iz *columna rostrata*,³⁾ katero so *Dueliju* na trgu postavili bili; v časih tudi *g*, kakor na žrtveniku solnčnega boga, ki se časti blizu *Kvirinovega* svetišča, *vesperug*.⁴⁾ kar smo imeli za *vesperugo*. Tudi o zamembi črk, o čemer sem že preje razpravljal, mi ni treba tukaj ničesar ponavljati; morda so tudi tako govorili, kakor so pisali. Navada poluglasnikov ne podvajati je dolgo trajala, in celo nasprotno so do *Akcija*⁵⁾ in še dalje dolge zloge, kakor sem omenil, s podvojenim vokalom pi-

¹⁾ V prvem slučaju pomeni; kol, v drugem: močvirje.

²⁾ Grki so glas „o“ prvotno „ov“ imenovali, kar brez akcenta „ne“ pomeni.

³⁾ *Columna rostrata* je bil kljunast steber, katerega so Rimljani na čast *Dueliju*, zmagalec pri *Milah* (260. l. pr. Kr.) na foru postavili. Napis, v katerem se je zmaga proslavljala, je bil v starolatinskem jeziku sestavljen.

⁴⁾ Kako da je treba obliko *vesperug* tolmačiti, ni znano; *d* je bil v starolatinskem jeziku ablativni končaj v ednini n. pr. *praedad* mesto *praeda*, da *senatus sententia* (S. C. de *Bacch.*) mesto *sententia*.

⁵⁾ *Lucij Akcij* (179—94 pr. Kr.), rimski tragik je vporabljal v tragedijah domačo tvarino: *Decij* (*Decij ml.* se žrtvuje pri *Sentinu* v blagor domovine). Spisal je blizu 40 tragedij.

sali. Dalje je trajalo, da so *e* in *i* skupaj, kakor Grki ϵ pisali; to združenje se je razločevalo po sklonih in številih,¹⁾ kakor Lucilij uči:

Iam puerei venere, E postremum facito atque I,

Ut pueri plures fiant;

In na drugem mestu pravi taisti:

Mendaci furique addes E, eum dare furei

Jusseris.

To ni samo odveč, ker zna *i* prirodno dolg ali kratek biti, ampak v časih tudi nepriležno. Kajti ako se tega pravila držimo, v onih besedah, ki bodo na predzadnjem mestu *e* imele in se na dolgi *i* končale, bomo dvoji *e* rabili, kakor v aurei (aurei), argentei (argentei) in podobnih. To bode tudi one, ki se bodo čitati učili, posebno ovirali; kakor se v grškem po pristavi črke *i* zgodi, katera se ne samo v dativih koncem besede pripisuje, ampak pri nekaterih tudi v sredo vriva²⁾ kakor v ΑΗΙΣΤΗΙ, ker utegne izvod iz treh delov to črko zahtevati. Zlog *ae*, v katerem dandanes na drugem mestu *e* postavljamo, so različno z *a* + *i* izgovarjali; nekateri vedno kakor Grki, nekateri le izvanredno, kedar so dativ ali genitiv čitali, od koder je veliki čestitelj starodavnosti Vergilij³⁾ v svojih pesnih pictai vestis et aqai rabil. V taistih besedah se je *e* v množini rabil: Syllae, Galbae. Tudi za ta slučaj se nahaja pri Luciliji pravilo, katero, ker se v več verzih razpravlja, naj si oni, ki ne verjame rad, pri njem samem v deveti knjigi poišče. Še v Ciceronovi dobi in mnogo pozneje se je črka *s* skoraj vselej, kolikorkrat je med dvema dolgima vokaloma bila ali za dolgim nastopila, podvajala n. pr. caussae, cassus, divissiones; da je on sam tako pisal in tudi Vergilij, kažejo rokopisi. In vendar so malo pred njima iussi, katero besedo mi z dvema *s* govorimo, z enim govorili. Da sta besedi optimus maximus na srednjem zlogu, kjer je v starih časih *u* bil, *i* dobile, se je baje prvič zgodilo vsled napisa C. Cezarja.⁴⁾ Here pišemo sedaj z *e* na koncu: vendar nahajam v knjigah starih komikov Heri ad me venit, kar se tudi v pismih Avgustovih nahaja, katera je z lastno roko pisal ali popravil. Ali ni Kato Cenzorij namesto dicam faciam pisal dicem faciem? in da se je v enakih slučajih ravno tistega pravila držal, je znano iz njegovih starih knjig, kar je Mesala v knjigi o črki *s* zabeležil. V mnogih knjigah je pisano sibe in quase, pa jaz ne vem, ali so to pisatelji hoteli; da je Tit Livij to rabil, sem iz Pedjana⁵⁾ zvedel, ki se je tudi sam po njem ravnal; mi pišemo te besede z *i* na koncu.

¹⁾ Genitiv sing. druge deklinacije ima v najstarejših latinskih napisih vselej končaj *i*, ne pa *ei*, ki je končaj nominativa v množini. Pri tretji deklinaciji pa se je rabil končaj *ei* v dativu singularis: virtutei, Jovei. Genitivni končaj *ae* v ednini prve deklinacije je nastal iz prvotnega *ai*, ki se v najstarejših napisih in pri najstarejših pesnikih ponajvečkrat, v časih tudi pri Lukreciju in Vergiliju nahaja.

²⁾ Grki so imenovali malo naglašen Jota $\pi\rho\omicron\varsigma\gamma\epsilon\tau\tau\rho\alpha\mu\mu\epsilon\upsilon\nu\omicron\nu$ in so ga pod dotičnim vokalom pisali; Kvintilijan ga imenuje adscriptum.

³⁾ Aen. III, 354. IX, 26.

⁴⁾ Kaligula si je sam pridejal priimko optimus maxumus, katere so Rimljani le bogu Jovu dajali. (Suet. Calig. 22.)

⁵⁾ Kvint Askonij Pedian je živel za časa cesarjev Klavdija in Nerona. Njegovi zgodovinski spisi so se pogubili, le oddelki komentarov k Ciceronovim govorom so se v Šent-Galski biblioteki l. 1416. našli.

Čemu bi omenjal vortices, vorsus in druge enake besede, v katerih je, kakor pravijo, Scipjo Afričan prvi drugo črko v e spremenil? Naši učitelji so seruum in ceruum z **uo** pisali, ker se dvoji vokal ne more v eden glas zrasti in spojiti; sedaj se pišejo te besede iz vže navedenega vzroka z dvema **u**; se ve da se na nobeden izmed obeh načinov oni glas ne označuje, katerega slišimo. V veliko korist je Klavdij znano eolsko črko za to potrebo pridejal. Bolje je zdaj, ker cui s tremi črkami pišemo; ta beseda se je v naših mladih letih z debelim glasom quo izgovarjala, samo zaradi tega, da bi se od qui razlikovala.

Na dalje se nekatere besede drugače pišejo kakor govorijo. Kajti Gaius se s črko **C** poznamenuje, katera narobe (**O**) žensko pomenja;¹⁾ da niso samo Gaii ampak tudi Gaiiae rekali, je iz svatbenih običajev znano. Tudi Gnaeus ne dobiva kot kratico za priimek one črke, ki se sliši; tudi clarissimi in Consules beremo s podvojeno taisto črko (**CC**); in če se Subura s tremi črkami poznamenuje, je **c** na tretjem mestu. Takih slučajev je mnogo, pa jaz se bojim, da je vže to prekoračilo meje tako nevažnega vprašanja.

A jezikoslovec naj o vseh teh točkah svoje mnenje izrazi; kajti to ima največ veljati. Jaz menim, da je treba (samo to ne, kar se je po navadi vže vkoreninilo) vsako besedo tako pisati, kakor se glasi. Črke namreč v to svrho rabimo, da ohranijo glasove in je kakor zastavo bralcu nazaj dajo; toraj morajo to izražati, kar hočemo reči. To so nekako točke za pravilno govorjenje in pisanje; ostalih dveh namreč razločno in krasno govoriti, jaz nikakor jezikoslovcem ne jemljem. ampak si za važnejši del moje preiskave pridržujem, ker morem še retorjeve dolžnosti izpolniti.

Pa misel na to mi ne da miru, da bodo nekateri to, kar sem povedal, za premalenkostno in celo za zadržke pri važnejših poslih imeli. A jaz menim, da ni treba do največe natančnosti in bedastega cepidlačenja zabresti in s tem duh pohabiti in pomanjšati. Vendar utegne iz slovnice le to škodovati, kar je odveč. Ali je M. Tulij zaradi tega manjši govornik, ker je bil v tej stroki zelo natančen in tudi od svojega sina (kakor je iz pisem razvidno) pravilno izgovarjanje strogo zahteval? Ali so Cezarjev²⁾ duh potrle njegove knjige o analogiji? Ali je zaradi tega Mesala manj olikan, ker je ne samo o posameznih besedah ampak tudi črkah cele knjige spisal? Te znanosti nič ne škodujejo onim, ki je samo predelajo, pač pa onim, ki v njih obtičijo.

(Dalje sledi.)

Narodno šolstvo v Rusiji.

I.

Vsi narodi priznavajo veliko važnost šol: povsod se čuti vedno večja potreba do naobrazbe. Vse države postavljajo si v prvo zadačo ustrojstvo in raz-

¹⁾ V znamenje podložnosti je pri poroki nevesta ženinu rekla: quando (ubi) tu Gaius, ego Gaia, t. j. povsodi ti hočem zvesta tovaršica biti — spominjojoča se Gaje Cecilije, Tarkvinijeve žene.

²⁾ Kvintiljan misli na dve knjigi o analogiji (de analogia), kateri je Cezar na potu v Gallio spisal, Mesalo smo vže omenili al. 5, 8 14.

voj šolstva, razširenje prosvete med svojimi narodi. Zanimivo in podučljivo je zasledovati vspehe in promahe na šolskem polju te ali druge države.

Narodno šolstvo v zapadno evropskih državah dospelo je na visoko stopnjo razvoja. Po zapadu razširila se je rimska kultura, oživiljena s kristjanstvom, na podlagi katerega so potem v prosveti napredovali. Tako vidimo tam neko enakomerno stanje kulture; pa tudi šolstvo se je v zapadnih državah po precej enakih načelih razvijalo. Kako pa izgleda na šolskem polju v ogromnej Rusiji? Tu se očem otvori celo drugi svet; tukaj vidimo vse druge odnošaje: socijalne, ustavne, cerkovne itd.; tu (razven Poljske) niti sledov ni rimske kulture, rimskega prava. Rusija ima svojo samobitno kulturo, svojo slavjansko pravo; ona je osnovana na avtonomnej staroslavjanskej občini in na samodržavju.

Sicer so nekateri vladarji, hoteči Rusijo naenkrat prosvetiti in preobraziti mnogo posnemali zapadno Evropo v svojih preosnovah; pa vse to ni predrugačilo bitnosti naroda.

Posledna leta se Rusija jako brzo in vspešno emancipuje od vplivov zapada; uvidelo se namreč je, da je pravi razvitek in napredek mogoče le na čisto narodnej podlagi, da se more vzeti od drugih narodov le to, kar ni protivno narodnej bitnosti, katero je proizvela tisočletna zgodovina.

Ker je gotovo — zlasti za učiteljstvo — zanimivo, zasledovati razvoj in napredek šolstva v drugih državah, podavati čemo tukaj slovenskim tovarišem slike o narodnem šolstvu v Rusiji. Mnogo razkrilo se bode pred našimi očmi novega, še več pa celo originalnega. Da kdo prestrogo ali krivo ne sodi o stanju ruskega šolstva, treba je pomisliti, da je ono še le v prvem razvitku v pravem smislu besede, da je do leta 1861., to je do odprave robstva spalo, ker se dvorjanstvo ni kaj brigalo za naobrazbo naroda. Sploh, kar se tiče razširenja občenega obrazovanja med narodom, je Rusija zaostala; mnogo je na tem zakrivil tudi 250letni grozni tartarski jarem, pod kojim je propala uže tako lepo razvita krščanska prosveta, katere daljni razvoj je bil zdaj oviran na stoletja. Toda v poslednih 20 letih se je v Rusiji na šolskem polju, kakor v vseh drugih strokah za narodni razvoj mnogo storilo.

Čuditi se moramo, kako se vse mogoča sredstva uporabljajo, da bi se tem preje razširjalo znanje v narodu; ker pravih šol in učiteljev nedostuje, mora biti vse dobro, kar vsaj nekoliko pripomore k umstvenemu napredku. Zato se v Rusiji nahajajo razne vrste šol.

Šole gramotnosti. Najnižja vrsta ljudske šole, koje ne najdemo v zapadnih državah, je tako zvana šola gramotnosti (gramota-pismo). Taka šola nastane, ako se kmeti enega sela, želeč, da bi se njihovi otroci priučili pismu, združijo in najmejo učitelja, to je človeka, kateri zna čitati, pisati in nekaj računati. Za učilno odda kak seljak imajoč dovolj prostorno izbo, isto zadruži v najem ali zastonj; ako je pa tak učitelj kmet v tistem selu, tudi podučuje sam na svojem domu. Šola je osnovana samo za zimo. Nagrado dobiva učitelj-seljak za vsakega učenca po dogovoru; včasih se združniki tudi obvežejo mu davati še po vrh hrano vsak den po redu.

Da se v takih šolah ne doseže svrha narodne šole, se samo po sebi razumi. Učitelji — samouki nimajo pojma o pedagogiki in metodiki, podučujejo

kakor znajo ter so zadovoljni, ako se učenci v nekaterih zimah naučé nekaj molitev, čitati, pisati in šteti.

Preje so bile šole gramotnosti brez vsakega nadzorstva; sedaj pa jih navadno vzame duhovenstvo pod svojo vodstvo. Zemstva (= okraje) dobivši v svojo vlast narodno šolstvo, so jih od začetka prezirala in odpravljala; a ker ni bilo mogoče v kratkem času povsod dovolj narodnih šol ustanoviti ter vedno večo potrebo naroda do učenja pomiriti, začela so se ozirati na nje bolj blagohotno. Uvideli so, da so še vendar boljše take šole, nego nobene, samo jih je treba nadzorovati. Zemstva so sama začela v vaseh, katere so preveč oddaljene od zemskih šol ustanovljati šole gramotnosti. Šolska oblast seveda strože gleda na to, komu da se vroči taka šola, ako je tisti dovolj npravstven in sposoben; navadno postavljajo za učitelje take, ki z odličnim vspehom končajo učni tečaj zemske šole; tudi se jim naznačuje nagrada za trud iz zemske kase a selo ima priskrbeti samo učilno.

Učenčev pride na šolo gramotnosti od 10 — 30; učni načrt odgovarja onemu prvih 2 let zemske šole.

V stepah in na severu je naseljenje zelo redko in vasi so tako oddaljene ena od druge, da nikakor ne morejo iz vseh vasi otroci posebno mali hoditi v ljudsko šolo; v takih krajih je šola gramotnosti na svojem mestu. Roditelji svoje otroke oddajo 2 leti (zimi) v to šolo in ako žele, jih potem uže bolj odrastle lože pošiljajo v bližnjo zemsko šolo. V malo obljudnih pokrajinah se ustanavljajo celo prenočišča za učence pri zemskih šolah. Šole gramotnosti so tedaj bolj privatne; njih usoda je očevidna; one se bodo morale vedno bolj umikati javnim šolam; v stepah in na severu pa se znajo zbog više navedenih okolščin še zelo dolgo držati.

Iz 100 gramotnih, t. j. takih, ki znajo brati in pisati, se sedaj tega naučé 35 v cerkovnih in zemskih šolah, 45 privatno in 20 pri vojaki. Kdor bi toraj sodil po številu javnih šol in jih učencev, da je v Rusiji gramotnost le malo razširjena, ta bi krivo zaključil, on se bi zmotil za 65%. Vendar je pa iz teh številk tudi razvidno, da nar. šolstvo z ozirom na kolikovost še ni dovoljno, da še ne more v izdatnej meri širiti obče obrazovanje in potrebno znanje med narodom. V čast ruskemu narodu mora se reči, da on projavlja iskreno ljubezen do učenja. Kjer mu še ni zamoglo zemstvo v šolskej zadevi priskočiti v pomoč, tam si on po možnosti pomaga, to je sam iz lastne inicijative ustanovlja si šole gramotnosti.

Cerkovno prihodske šole. Po zakonu vže imajo pastiri pravoslavne cerkve v Rusiji davno pravo, da celó dolžnost ustanovljati narodne šole. Take po duhovenstvu osnovane šole se imenujejo cerkevno-prihodske (prihodfara) in so pod nadzorstvom duhovnih oblastij. Te šole so odvisne večidel od podpor iz cerkovnih in eparhijalnih (konzist.) kas, od milodarov po cerkvah in od drugih, ki pa niso, Bog vé kako velike; in tako se te šole tudi še niso mogle v dovoljnem številu razširiti.

Od leta 1879 daje ministerstvo narodne prosvete, kakor tudi zemstva cerkovno prihodskim šolam precej velike materijalne podpore. Leta 1887 izdalo je ministerstvo cirkular, v katerem so podrobno izložena ter določena stara in

novo pridana pravila označenih šol. Tam je tudi predpisano vsem oblastim, da naj so one po možnosti duhovenstva na roko v delu narodnega obrazovanja. Ministerstvo želi, da bi cerkev, ta glavni faktor v zgoji narodov, imela večja sredstva, da bi ona še z boljšim vspehom pomagati zamogla njemu v razvoju šolstva, nego do sedaj. Tako spodbujeno prikazuje posledni čas duhovenstvo živahneje delavnost na šolskem polju. Cerkovno-prihodske šole nahajajo se pri cerkvah. Učitelji v njih so večinoma duhovniki, pa tudi posvetni; posledni so navadno slabo pedagoško izobraženi, za to so v zadnja leta eparhijalne oblasti ustanovile svoje učiteljske seminarije. Nadzorniki so duhovniki; v vsakej eparhiji (škofiji) je učiliščni svet, najviša oblast je pa sv. Sinoda. Glavna zadača cerkovno-prihodskih šol je religiozna odgoja, zato se v njih predava jako obširno veronauk (zakon božji), sveto pismo, slavjansko čitanje in cerkovni jezik; na posvetna znanja se mnogo manje ozira. V mnogih držali so se še do sedaj stare metode, to začelo se je učiti čitanje po evangeliju ali psaltiru, a ne po abučniku (abedniku); otroci so se učili preje cerkovnega pisma, namesto ruskega (graždanske cirilice).

Videč pri narodu veči vglad (radi svojih vspehov) zemskih šol, začeli so se bolj ozirati na moderno metodo, da bi ne zaostali za onimi. Šole gramotnosti in cerkovno-prihodske šole, kojih je nekaj nad 10.000, so vže z davnih časov v Rusiji. Sploh so se pred reformo (1861. l.) večidelj tukaj le duhovniki in privatne osebe pečali z poučevanjem selskega naroda. S. M.

Hišna goba.

Spisal Armin Gradišnik.

Neomejen vpliv, ki ga imajo glive na vse razmere našega življenja, je vzrok, da se dandanes botaniki in medicinci veliko bolj pečajo s proučenjem te rastlinske zvrsti, nego pa se je to godilo pred še ne ravno takó davnem času.

Uže v starem veku poznali so nekatere škodljive gobe in kakor nam viri poročaja, dogajala so se pri Rimljanih in Grkih često otrovanja po strupenih glivah. Znano je, da je sloveči grški dramatik Euripid zgubil vso svojo obitelj, ker se je bila otroyala po vžitku strupenih gliv. — V srednjem veku so se za gobe malo brigali. — Še le Linné jih je zvrstil ter vednostno opisal.

Odkar so zboljšali sestavljeni drobnogled (mikroskop) ter se rabi pri vednostnih preiskavah rastlin osobito izvršten Plössl-nov mikroskop, — se je v botaničnej védi marsikaj predrugáčilo. — Sedaj je mnogokrat mikroskopičen presek kake rastline botaniku večje cene, nego cela rastlina.

Ravno mikroskopična raziskovanja so pokazala, da se klična zrnca ali trosi gliv v obče nahajajo poysod ter da so ona v najožjej dotiki z premnogimi procesi našega življenja. Zato se v novejem času vednost z nobeno drugo rastlinsko zvrstjo tolikanj ne ukvarja, nego z óno gliv.

Toda preidemo k hišnej gobi ali lesnemu volku!

Ta škodljiva gliva (*Merulius lacrymans*) nastaja iz trosov, kateri se razvijó v 10mm premera imajočih, rujavo-žoltih semenčekih (hymenium). Raste

pa prav na skrivnem. (Ravno radi tajne rasti še življenje te škodljivke ni toliko znano, kakor bi to bilo želeti na dobro človeške koristi). Hišna goba poganja rahle nitke. Ti izrastki pa uspevajo le v najbolj temotnih krajih ter si iščó hrane — jednako drugim gobam — na organskih podlogah.¹⁾ Pred vsim pa rabi lesni volk mnogo mokrine. Če je uže vzkalil, potem razprostira na vse strani svoje tanjke nitke in sicer v koncentričnih krogih. Kakor potnik v puščavi vodo sé sabo nosi, isto tako tudi ta gliva pri svojem potovanju vodo seboj vlačí. Če pa pride iz svojega skrivališča na dan, na prosto, potem svojo pajčevini podobno spletenino skupaj zviije, ter se more skozi najožjo špranjo preriti.

Hišna goba dolgo vegetira. Sok, moč svojemu življenju, pa dobiva od lesa, katerega se loti. Lesu ugonobi povsem njegove stanice, odvzame mu najboljše sestojne dele, takó, da od njega naposled drugega ne ostane, nego góbova, trohnéla masa, ki se razprši v prah. Po lesnem volku razjeden les je brez vse veljave.

Kakor hitro se je hišna goba razvila ter dospela na dan, takoj začenja trositi svoja klična zrnca (trose) in to v prav velikej količini. Ako pomislimo, da jeden sam tak tros zadostuje, da vniči celo hišo, potem pač lahko uvidimo strašansko škodo, ki jo more hišna goba učiniti.

Radikalnega sredstva proti razširjenju te gobe ni.

Kakor smo uže omenili, ljubi lesni volk tmíno; pod pôdom prične svoje razrušno življenje. Tam kjer je les od zidovja obdan, se ga najprej loti, vedno rase od vzdol na vzgor, od znotraj na zunaj. — Naše oko skrivno razrušenje prej ne opazi, nego tedaj, ko se nam na videz trden in nepoškodovan tlak pod nogami vdere, ko zgubé tramovi svojo nosilnost. V novih poslopjih pa ne moremo vedeti, je-li uže pod pôdom pognala ta gliva svoje trose, ali je uže spodjedla les v ostrešju i. dr. Tú nam je torej skrbeti, da lesnemu volku odtegnemo glavno živilo, t. j. mokrino po dovažanju svežega, toplega zraka. To je pa tudi jedino, kar moremo storiti v omejitev te škodljive gobe tam, kjer se je uže vtaborila.²⁾

Ta škodljivka bi polagoma iz naših hiš izginila, ko bi jo sami vedno ne poiskali v njenih skrivališčih.

Še vedno zidavno nasipino, ki je po hišnej gobi inficirana, prevažajo iz hiše v hišo. Staro, uže po trosih lesnega volka vkuženo tramovje³⁾ se zopet uporabljuje pri novih zgradbah. In tako pride, da nova poslopja v par letih jamejo razpadati.

V prvem svojem nastanku je hišna goba — kakor uže omenjeno — najdijliva, torej jo po posebnih sredstvih ni moč iztrebiti. — Po njej uže razjedenemu lesu ne da se podeliti več prejšnja svežost in čilost. Tedaj nam je težiti le po tem, da se najdó vzroki velikanske razprostranosti te

¹⁾ V sili more vegetirati tudi na opekah in tudi v njih, vzlasti pa na prav luknjičastih kamenih. Pisatelj.

²⁾ Dr. Luerssen priporoča zamakanje napadlega lesa s kamenim oljem (petrolijem). Uredn.

³⁾ Hišna goba v gozdih niti ne rase, kolikor so dozdanja preiskovanja dognala. Pisatelj.

pogubonosne glive ter da se le-tá razprostranost kolikor možno omeji.

V vsakem kraju, kjer se zida — in to vzlasti z ozirom na šolska poslopja — naj bi se gledalo na to (po društvih, oblastnijah itd.), da se ves inficiran les in drugo zidivo, ki utegne po lesnem volku uže biti okuženo, pokonča ter pri novih zgradbah več ne uporablja.

V stanovališčih, kjer živi in pogubonosno deluje hišna goba, pokažó se često kužne bolezni, vzlasti legar (typhus) —, posebno pa še v stanovanjih, kjer bivalci malo gledajo na snažnosti. Nesnaga je glavna pospeševalka glivnim trosom hišne gobe. — Plinove hlapnje te gobe okužijo vzduh v sobi ter so zdravju zelo opasne. To velja osobito za učne sobe.

Torej naj se pač pri novih zgradbah šolskih poslopij pazno gleda na kakovost potrebnega zidiva!

Slovníški pogovori.

Piše prof. J. P—a. v Ljubijani.

(Dalje.)

Vendar, predno svoj pogovor o tej obliki končava, ponovi vkupe vse, kar se je v posamezni važnega za tvoritev te oblike določilo!

Določilo se je: opisovalni ali tvorino-pretekli II. deležnik je prosta glagolska oblika in se tvori iz nedoločnikove osnove, ki se dobi, ako se nedoločniku pripona ti odbije, in je ali zaprta ali odprta. Zaprti nedoločnikovi osnovi priklepa se deležniško naklonilo l, la, lo posredno, s spono e, kateri poluglasen e pa zopet izpade, ko beseda za slog naraste; odprti osnovi se pa naklonilo neposredno, brez vsake spono pritika, osnovni samoglasnik pa, kateri koli si bode, ne sme se pred naklonilom nikdar izpahovati. Korenski glagoli z zobniški-soglašniško nedoločnikovo osnovo priklepajo deležniško naklonilo l, la, lo tudi brez spono, v katerem slučaju ima d ali t izpasti.

Do dobra prepričavši se o zavednosti o tvoritvi opisovalnega ali tvorino-pretekelega II. deležnika, menim, da naj kreneva svoj pogovor na kako drugo glagolsko obliko, kaj meniš na katero?

No na katero drugo nego na obliko: prepričavši, ki sem jo ravnokar, če se ne motim, prvokrat v pogovoru slišal.

Ali misliš, da si s tem tudi pravo zadel?

Mogoče.

Bodeva videla. Oglejva si nekoliko obliko: prepričavši! Iz kolikero in katerih delov obstaja oblika: prepričavši?

No iz troje in sicer sledečih delov: pre-priča-vši.

Razmotriva vsak posamezen teh troje delov, kaj je prvi del?

Prvi del „pre“ je predslog.

Kaj pa je drugi del?

Drugi del „priča“ je v tem slučaju nedoločnikova osnova glagola: pričati.

In kaj pa je tretji del?

Tretji del „vši“ je pa obličina končnica, naklonilo ali znak te glagolske oblike.

Združji prvi in drugi del, kako se sestava glasi?

Glasi se: prepriča.

Priklopi sestavi: „prepriča“ nedoločnikovo naklonilo ali pripono „ti“, in kaj dobiš?

Gotovo da nedoločnikovo obliko ali nedoločnik.

Kako se torej oblike: prepričavši nedoločnik glasi?

Glasi se: prepričati.

Sedaj pa tvori iz nedoločnika: prepričati nedoločnikovo osnovo!

Ta se glasi: prepriča.

Is česa in kako se je torej tvorila oblika: prepričavši?

Iz česa drugega nego iz nedoločnikove osnove: „prepriča“ glagola „prepričati“ s priklopom naklonila „vši“.

(Dalje sledi.)

Dopisi.

Z Notranjskega. Koncem pretečenega leta je logaški okrajni šolski svet izdal poleg drugih za šolstvo važnih ukazov tudi jednega govorečega o tem, kako in kedaj naj krajni šolski sveti svoje račune sestavljajo in predložé. Ob jednom je pa tudi šolskim voditeljstvom strogo zabičil, da naj od krajnega šolskega sveta tirjajo prepis potrjenega proračuna v ta namen, da bodo imeli vedno na razvidu, če je krajni šolski svet storil tudi o tej zadevi svojo dolžnost ali ne. V negativnem slučaju jim je ob sklepu računa svoje mnenje očitno pri seji izraziti, ali če to ne izda, ugovor potoma krajnega šolskega sveta okrajnemu šolskemu svetu predložiti. — Če je bil kedaj kak ukaz potreben, krvavo potreben je bil gotovo vže davno tá. Pri nas je prišlo po nekaterih krajih o tej zadevi vže tako daleč, da so bile v najhujšej zimi šole brez drv; da se vsota za snaženje in kurjavo šolskih prostorov — to oskrbujejo večinoma šolski voditelji po svojih služkinjah — po več let ni izplačala; da so šole še danes brez najpotrebnejših učnih pripomočkov, in to istih, kateri so bili vže pred leti in leti v proračun vzprijeti pa do današnjega dnè še ne oskrbljeni; da šolske knjižnice poleg mnogokrat po kakem dobrotniku, naročenega „Vrteca“ nimajo kaj mladini v tako potrebno čitanje podati; da so ubožni otroci brez knjig in drugih neobhodno-potrebnih samoučil; da bi v šolskih vrtih vže davno le kropive, osat in drugo plemenito želišče raslo, ako bi jih učitelji iz svojega žepa in v svojo škodo ne vzdrževali itd.

Te jeremijade se bodo znabiti komu čest. tovarišev male, čudne in skoro neverjetne zdele, a preverjeni naj bodo, da je to-le neznatna senčica o tem, kar se pri nas v nekaterih krajih od te strani v kvar šolstvu godi. Dal Bog, da bi ta ukaz vendar kaj izdal ter ne šel v kratkem spavat mej zaprašene akte spanje pravičnega po izgledu njemu podobnih prednikov.

V najnovejšem času je imenovani okrajni šolski svet direktno občevanje sé šolskimi voditeljstvi popolnoma opustil ter uredil tako, da se vse uloge po krajnih šolskih svetih na višje mesto pošiljajo in vse naredbe, ukazi in drugi dopisi tudi po tej poti vzprijemajo. Taka manipulacija se je vže tudi v prejšnjih časih poskušala, a obnesla se ni. Naši krajni šolski sveti še niso sposobni brez učiteljske pomoči takih opravil prevzeti in jih povoljno izvrševati. Vrh tega pa ti organi oziroma njih predsedniki niso nič kaj zavzeti za točno spolnovanje svojih dolžnostij in o uradni tajnosti — seveda — niti govora nij.

Kam bode dovedlo to birokratično ravnanje šolski voz, se uže kaže in bode še kazala bližnja prihodnjost.

—k.

S Krasa. Sežanski šol. okraj je imel uradno učit. konferenco v 19. dan decembra pr. leta, v šol. poslopju kraške „Nice“, katere se je udeležilo vse redno učit. osebje tega okraja.

Točno ob 10. uri predp. je odprl sejo predsednik č. g. D. Sinkovič, c. kr. okr. šol. nadzornik ter nazdravivši zbrane, volil svojim namestnikom g. Ant. Leban-a, nadučitelja in voditelja Komenskega. Potem je poročal o stanju

šol, opletši sem ter tja kaj pedag. didakt. migljajev. — Za tim je bral gosp. Benigar podrobni načrt iz kmetijstva za nad. tečaj, v kojem referatu se je res videla velika marljivost sestaviteljeva, prava in točna razdelitev, priredjena za dve leti, vsako tih v dva tečaja, kar je skupščina enoglasno odobrila. Če tudi ta predmet morda ni zanimal par naših tovarišev, vendar nam je poročevalc vstregel, dodavši kratek poskus, kako on poučuje kmetijstvo.

3. točka dnevnega reda je bila: vedenje šol. mladine v šoli in izven šole; vzroki slabega ponašanja in sredstva, kako te odpraviti.

Gosp. predsednik je referentinjo izbral gospico Justino Strukelj, učiteljico komenske čveterorazrednice. Nad 8 pisanih pol dolg referat, vsestransko priznan kot izvrsten in jednat izdelek mlade gospice, vzbudil je med poslušalci neko senzacijo. Bilo je v sobi tako tiho, da si slišal iglo pasti, kar ni mala čast govorniku; [koliko več pa govornici? Umela je poročevalka lepo in prav razvrstiti spis v uvod, jedro pa sklep. Jezik je krasen, zvoneč in povsem pravilen.

Čestitanju ni bilo ne konca ne kraja, in g. Janko Leban ni zamudil nasvetovati gospici, da pošlje to — kolikor more soditi pisec teh vrstic — popolno delo „Učit. Tovariš-u“. *Stavim Vam jo toraj, koleginja in kolegi, v vzgled in posnemo!

Gosp. nadzornik je zopet poprijel za besedo, v kratkem razložil dolžnost zastopnikov v okr. šol. svetu ter se o prejšnjih dveh kaj laskavo izrazil, tako, da bi jima človek mogel le najboljše spričevalo podpisati. Ali moške besede, možato postopanje, zvesta menenja lastnih prepričanj, niso volilcev zganile ne z mesta, ne iz tira. — Učiteljstvo si je namreč zbralo dva druga kandidata. — Tudi dopis „Edinost“ in je imel nalogo zbegati vojnike na bojnem polju, toda ni se obneslo, kakor sta sploh želela in pričakovala naša stara zastopnika. „Alea est jacta!“ Zmagali smo tako sijajno in ponosno, da se kateri drug okraj s tako vzgledno disciplino že dolgo ni mogel ponašati! Voljena sta bila kandidata, proglašena v učit. društvu, zborujočem dne 13. oktobra pr. leta v Dutovljah, namreč gg. Benigar in Kanté, v koja stavimo veliko zaupanja, da nas bota zastopala v pravem pomenu besede. Bog! Na zdar!

Stalni in knjižnični odbor je ostal prejšnji.

Zaključil je potem g. predsednik konferenco — zahvaljevaje se udeležencem za delovanje — s trikratnim „živio“ na presv. cesarja Franja Josipa I.

Toliko v kratkem o naši konferenci. Meščan.

Novice in razne stvari.

[Zastopnikom učiteljstva v ptujskem okraju] je bil g. Fr. Žiher, nadučitelj in predsednik učiteljskega društva v Vurbergu, izvoljen in je že od sl. vis. dež. šolsk. sveta potrjen.

[Radi osepnične epidemije] so se v Ljubljani 21. t. m. zaprle vse srednje in ljudske šole kakor tudi slični zasebni zavodi.

[Šolski občini Črnomelj] dovolil je kranjski dež. zbor za zgradbo tamošnje šole brezobrestno posojilo 4000 glđ. iz deželnega zaklada.

[Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani] je imelo dne 27. decembra 1887 svoje XV. sejo. Ustanovitev novih podružnic Dornberg in Cirkno na Goriškem, Ziljska Bistrica na Koroškem se radostno vzame na znanje. Par drugih je še le v osnovi. — Trem šolam se zagotovi primerna podpora. — Neka prošnja se ne usliši. — Zadeva nekega otroškega vrtea se odloži za prihodnjo sejo. — Nekaj drugih zadev je bilo rešenih v zmislu dotičnih prosilcev.

[Stritarjevih zbranih spisov] izšel je 30. snopič. V njem se konča „Otročji bazar“. Glavna vsebina pa je prizor „Pri večerji“ in začetek podobe „Oderuh“.

[Kočevoško okrajno glavarstvo] Zemljepisno-zgodovinski spis. Tako je ime novi knjižici ki sta jo spisala Št. Tomšič in Fran Ivanc. Dobi se pri pisateljih in tudi v „Narodni Tiskarni“ po 55 kr., s pošto po 60 kr.

[„Slovanski Svet“] imenuje se nov list ki je namenjen namestovati „Slovana“. Predležča nam 1. številka (druga izdaja) prinaša naslednjo vsebino: Naš program. — Od spoznanja do dejanja. — Diplomacija, politika in narodi. — Verska tolerancija na Ruskem. — Ivan Gundulič. — Psoglavec. Zgodovinska slika. Česki spisal Alojzij Jirasek. Poslovenil Vacerad. — Dopisi. — Pogled po slovanskem svetu. — „Slovanski Svet“ izhaja po dvakrat na mesec, vselej 10. in 25. dne meseca, in se plačuje ali pošilja naročnina upravnistvu „Narodne Tiskarne“ v Ljubljani. Naročnina znaša: za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr., za četrť leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in dijake velja: celoletno 2 gld. 80 kr., poluletno 1 gld. 40 kr., četrťletno 70 kr.

[Kmetovalec], gospodarski list s podobami, ki izhaja v Ljubljani, pričel je prinašati letošnje leto posebno ilustrovano prilogo z imenom „Vrtnar“, kateri je namen pospeševati najbolj šolsko vrtnarstvo. Iz prve številke Vrtnarja posnamemo, da bođe list mnogo koristil, ako se bodo hoteli gg. učitelji po njem ravnati. Ker je „Vrtnar“ brezplačna priloga kmetovalcu, zato toplo priporočame ta vže sam na sebi izvrstni gospodarski list, ki stoji za vse leto za gg. učitelje le 1 gold.

[V Bolcu] na čveterorazrednici je razpisana podučiteljska služba s postavnimi dohodki. Prosilci veči orglanja dobivajo za to opravilo 100 gld. poleg službenih dohodkov. Prošnje se vodijo na sl. c. kr. okr. šol. svet v Tolmin.

Vabilo. Ptujsko učiteljsko društvo ima v četrtek, 9. februvarija t. l. ob 1/2 11 uri dopoludne v okoliški šoli svoje glavno zborovanje po sledečem vspredu: 1. Zapisnik. 2. Došli dopisi. 3. Poročilo gosp. predsednika, tajnika in blagajnika. 4. Volitev novega odbora. 5. Predavanje c. kr. okr. zdravnika g. Kleinsasser-ja o acutno nalezljivih boleznih. 6. Nasveti. K prav obilni udeležitvi vabi uljudno

odbor.

Zahvala.

Slavni odbor „Maticе Slovenske“ v Ljubljani blagovolil je podariti okrajni knjižnici ptujski lepo število knjig v vrednosti do 15 gld. V imenu celega ptujskega učiteljstva izreka književni odsek slavnemu odboru za blagodušno darilo prisrčno zahvalo, s željo naj bi slovensko učiteljstvo bilo med udi „Maticе Slovenske“ zanaprej prav mnogobrojno zastopano, ter s tem dejansko pokazalo, da čisla prvi naš slovstveni zavod.

Ptuj, 16. prosinca 1888.

V imenu književnega odseka:

Ivan Strelec,

podpredsednik in knjižničar.

N A T E Č A J I.

Štv. 733.

Podučiteljska služba

na četirirazrednici v Središču (Polstrau), IV. plačilnega razreda, se stalno umešča.

Prosilci, nemškega in slovenskega podučevanja zmožni, naj svoje prošnje do 25. januarja 1888 pri krajnem šolskem svetu vložijo.

Okr. šolski svet Ormož, dne 8. decembra 1887.

Predsednik: *Marek s. r.*

Štv. 15.

Podučiteljska služba.

Na četirirazrednici v Ormožu, III. plačilnega razreda, se stalno umešča.

Prosilci, nemškega in slovenskega podučevanja zmožni, naj svoje prošnje do 16. februvarija 1888 pri krajnem šolskem svetu vložijo.

Okr. šolski svet v Ormožu, dne 4. januarja 1888.

Predsednik: *Marek s. r.*